

## STĂPÂN ȘI SCLAV. O INTERPRETARE CONSERVATOARE

VLAD MUREȘAN

Universitatea Babeș-Bolyai  
Facultatea de Studii Europene  
DRISG

**Master and Slave. A Conservative Interpretation.** We set ourselves the task to first essentialize Hegel's dialectic of master and slave. This will help us to indirectly discard the famous variations on the theme by Marx and Nietzsche. It will become apparent that both decompose Hegel's comprehensive solution by taking the stance of either the slave (Marx) or of the master (Nietzsche). Such one-sided interpretations have later degenerated into a political simplification of Hegel's philosophical understanding, mostly into progressive narratives of „emancipation”. This is why towards the end of our research we advance the notion that, if there be any political reading of the master and slave dialectic, this is clearly headed into a rather conservative direction while so called emancipative narratives are rather a part of a new authoritarian solution.

**Keywords:** Hegel, master and slave, recognition, revolution, victimocracy.

### ANTROPOMAHIA

**1. Deducția recunoașterii din dorință.** *Dorința naturală* s-a dovedit a fi în sine dorință transcendentă sau extensie materială a autoreflexivității spirituale. Deci a spune *conștiința este dorință* înseamnă: *dorința din corp* este moment logic al autoreflexivității *dorinței din spirit* sau obiectivarea fenomenală a sciziunii conștiinței. De aceea dorința *cantitativ infinită* transcende dorințele ciclice ale corpului, adevăratul nostru animal de companie. Corpul este momentul exterior al autoidentității spiritului. Conștiința este scufundată în *substanța infinită a vieții*, simultan transcendentă și imanentă procesului palingenezic universal. Dorința este *procesul negativ continuu destructiv* prin care subiectul transcendent (finit) se reconstituie parazitând substanța numenală (infinită) prin corpul fenomenal (finit): exploatează viața metafizică pentru viața fizică. Dorința distruge obiectul ce se repositivază însă ca o creație permanentă a dorinței scufundate în palingeneza vieții și morții ca unitate transcendentă (formală) a procesului metabolic (material). Obiectul finit nu poate stinge dorința infinită: nu numai cu obiecte va trăi omul. Dorința caută *un alt obiect* a cărui infinitate să satisfacă infinitatea conștiinței. Acest alt obiect infinit este *o altă conștiință*, dorința de obiect devenind dorință de subiect. Dar dacă obiectul este

pasiv, subiectul este activ și astfel dorința devine *dorință ce dorește o contradorință și viceversa, contradorința nefiind decât dorința pentru care prima dorință este o contradorință*.

„Când subiectul emerge din autoreferențialitatea simplei dorințe pentru a deveni conștient de dependența lui de ceilalți subiecți umani. Hegel caută deci nimic mai puțin decât să explice trecerea de la ființa naturală la cea spirituală, de la animalul uman la subiectul rațional. Conflictele sociale care urmează în acest capitol nu sunt decât articularea procesuală a implicațiilor acestei spiritualități pentru ființa umană”<sup>1</sup>.

Conștiința s-a dovedit simultan *cognitivă și deziderativă*. Hegel trece acum la conștiința *recognitivă* care nu este altceva decât conștiința deziderativă ce întâlnește acel obiect care este totodată un subiect. Subiectul *cunoaște și dorește un obiect*, dar el depinde constitutiv de un *subiect* ce recunoaște. Conștiința dorește dorința Celuilalt, omul dorește un om care să îl dorească așa cum el îl dorește.

**2. Conceptul recunoașterii.** Hegel a deschis tratatul cu o critică fenomenologică a conștiinței. Acum aprofundează *subiectul total* din care *subiectul teoretic* este doar o parte: conștiința ce se constituie arheologic în sfera recunoașterii. Nu putem concepe conștiința în absența raportului originar constitutiv cu *altă conștiință*. Esența cognitivă a conștiinței atestă faptul că fiecare conștiință emerge numai oglindită în altă conștiință și deci prioritatea lui *doi* față de *unu* în lumea reală (prefilosofică). Pentru prima oară în filosofie apar două conștiințe cooriginare, nu un subiect izolat. Individul este *izolat* ulterior din comunitatea intermonadologică originar-originantă. Hegel descrie conceptul recunoașterii (*Anerkennung*) prin reciprocitate: ceea ce eu fac, face și el; așa cum eu sunt *eu* pentru mine, el este *eu* pentru el. Așa cum el este el pentru și prin mine, eu sunt el pentru și prin el. Corolarul reflectării reciproce este necesitatea intersubiectivității ca intenționalitate și contraintenționalitate, *conștiința fiind silogismul* în care *celălalt* este termen mediu prin care *fiecare* revine la sine ca premisă și concluzie, *initium și terminus*. Conștiința se obține pe sine prin suprimarea reinteriorizantă a celuiilalt, dar în suprimarea negativă celălalt este totodată restituit pozitiv lui însuși. Când vorbim despre *o conștiință* avem *deja două conștiințe, intersubiectivitatea efectivă sau Spiritul*: apropierea cognitivă de sine mediată de apropierea cognitivă a celuiilalt<sup>2</sup>. Conceptul recunoașterii dezvăluie pe fiecare ca mijloc pentru altul și scop pentru sine. Tot ce fac eu face și el, dubla mișcare are loc în fiecare. Eul liber

<sup>1</sup> Axel Honneth, *From desire to recognition: Hegel's account of human sociality*, în *Hegel's Phenomenology of spirit. A Critical Guide*, Cambridge University Press, 2008, p. 77.

<sup>2</sup> Deocamdată, Spiritul apare doar ca intersubiectivitate orizontală, însă putem defini Spiritul la Hegel ca *superpoziție a intersubiectivității orizontale cu intersubiectivitatea verticală*: așa cum autoreflexivitatea conștiinței emerge numai în dubla reflexivitate (orizontală a) conștiințelor și dubla reflexivitate a conștiințelor are loc numai în autoreflexivitatea (verticală a) Spiritului absolut sau: pneumatologia predetermină intermonadologia. Epocile *logice* ale fenomenologiei Spiritului nu sunt decât reparcurgerea filosofică a autodesfășurării epocilor *ontologice* ale Spiritului absolut.

*limitat* de celălalt luptă să se întoarcă recunoscut ca independent, adică să își refacă independența în dependență. Procesul oglindirii reciproce este *egalitar*, dar ca egalitate recompusă din dubla inegalitate reciprocă.

„Conștiința de sine este în și pentru sine numai în și printr-o altă conștiință de sine, adică *ea este doar ca recunoscută*” („Das Selbstbewusstsein ist an und für sich indem und dadurch, dass es für ein anderes an und für sich ist, d.h. *es ist nur als Anerkanntes*”) (FS 107 / PhG 108-109)<sup>3</sup>.

Cunoașterea primară este deci re-cunoașterea primară (practică) din care abia ulterior se separă cunoașterea secundară (teoretică). Conștiința este astfel dedublata constitutiv între *eul* pentru sine și *eul* pentru altul. *Orice Eu conține a priori un Alt Eu*, deci subiectul constituit este efectul intersubiectivității constituante<sup>4</sup>. Așa cum sciziunea deziderativă subîntinde conștiința cognitivă, dedublarea recognitivă subîntinde conștiința reflexivă. Conștiința nu își poate ridica certitudinea la adevăr fără medierea alterității pe care trebuie să o suprime, dar ca suprimare-conservativă (negație concretă, *Aufhebung*), nu ca suprimare-eliminativă (negație abstractă, *Vernichtung*). Hegel indică totodată contradicția dialectică prin care suprimarea celuilalt ricoșează în propria suprimare. Dacă prima parte este clară (descentrarea alteritară riscă suprimarea identitară), a doua este cazul clasic de „piatră de încercare” dialectică pe care intelectul nu o poate suporta. Suprimarea alteritară este simultan suprimare identitară, căci unilateralitatea este imposibilă în oglindire: conștiința de sine există prin conștiința de altul, autoidentitatea este mediata alteritar: fiecare *extrem* este pentru celălalt numai un *termen mediu* prin care se mijlocește cu sine, fiind pentru sine numai în această mijlocire. Cele două conștiințe „*se recunosc ca recunoscându-se*”. Deși kantian vorbind omul nu este doar *mijloc* (*moral*) pentru altul, el este totuși *mijloc* (*epistemic*) pentru altul, rămânând totodată *scop-pentru-sine* generic. Ca atare, o alteritate *constituie* identitatea (prin altruism), în timp ce altă alteritate *destituie* identitatea (prin egoism)<sup>5</sup>. Răsturnarea se răstoarnă ea însăși, căci alteritatea este la rândul ei propria ei identitate ce se mijlocește tot atât de mult prin prima identitate ce îi apare ca propria ei alteritate. Ca atare, *alteritatea devine doar jocul specular /pelicular dintre identități sau dublul mijloc în care ambele identități se mențin ca scop permanent al reflectării*. Deci, obținerea de sine este iarăși restituirea celuilalt sieși așa cum suprimarea celuilalt este, retrovers, propria suprimare a aceluiași. Dar propria suprimare este, *widermal*, restituirea celuilalt sieși în cercul dialectic: *und so weiter*. În ambele cazuri, autoafirmativ și autonegativ, celălaltul fiecăruia este redat lui însuși la fel de autoafirmativ pe cât de

<sup>3</sup> G.W.F. Hegel, *Phänomenologie des Geistes*, Hamburg, Felix Meiner, 1988; G.W.F. Hegel, *Fenomenologia Spiritului*, București, Editura Academiei, 1965.

<sup>4</sup> Acest lucru trebuie luat și în sens ontologic procreativ, nu doar în sens transcendentă recognitiv, căci mama precede copilul, ontologia precede sociologia. În regresie însă atingem o circularitate determinativă unde nu putem fixa antero-posterioritate, ci doar simultaneitate logică

<sup>5</sup> Deci nu cum crede xenolatria postmodernă că alteritatea este *esența pozitivă necondiționată*, căci alteritatea interioară a familiei nu este totuna cu alteritatea exterioară a străinului.

autonegativ. Hegel parcurge procesul general al dublei reflectări pentru a cuprinde întregul speculativ ce conține omnilateral aceste procese unilaterale.

**3. Lupta pentru recunoaștere.** Suprimarea teoretică a altuia mijlocește obținerea teoretică de sine și viceversa. DAR: confruntarea *ideală* a conștiințelor nu a intrat încă în confruntarea *reală*. Procesul general al recunoașterii ideale va fi astfel recapitulat doar parțial în sfera reală, deoarece în *real* emerge *ireversibilul vieții*: suprimarea doar *teoretică* a celuilalt este reversibilă, pe când suprimarea *practică* a celuilalt este ireversibilă. Astfel că lupta este luptă pe viață și pe moarte: *Kampf auf Leben und Tod*. Căci fiecare conștiință vrea *același* lucru care este însă tocmai *opusul*, deci recunoașterea nu mai este dată *a priori*, ci *a posteriori* în contingenta luptei ca joc cu sumă nulă. Conștiința trebuie să-l excludă *realiter* pe Altul spre a se pune pe sine. Dar ca închisă în sine ea nu îl mai include, ci îl exclude pe altul tinzând cu riscul vieții spre moartea lui: excluderea *teoretică* tinde spre excluderea *practică*, dar *lovitura* unuia antrenează *contralovitura* celuilalt. Conștiința se are pe sine excluzând pe altul, dar acest altul trebuie să aibă *realitate* altfel nici ea nu are realitate. Hegel este realist: *altul*, trebuie asumat ca *real*, căci și acesta este la fel de combativ: ce nu faci tu face el. Piatra de încercare a vieții este simultaneitatea forțelor opuse: amândoi sunt independenți *în sine*, deci dependenți față de *altul* și obligați să își probeze independența, nu retrăgându-se, ci zdrobind alteritatea, căci numai ca *reală* alteritate îi constituie și pe ei<sup>6</sup>. Nu Hegel *decide* că o conștiință este esențială și cealaltă este neesențială, ci acest lucru se va înfăptui subiectiv prin luptă. El observă doar că recunoașterea nu apare efectiv decât în forma defectuoasă, asimetrică și unilaterală în care o conștiință recunoaște, iar altă conștiință este recunoscută. Aceasta este drama istoriei: că nu este nemijlocit, ci doar mijlocit identică rațiunii: istoria este rațiunea care se caută pe sine în dialectica negativă a lumii. Astfel, în locul *conceptului* recunoașterii avem *lupta* pentru recunoaștere unde o sferă uriașă a contingentei se deschide în necesitarismul hegelian. Conștiințele *se încearcă* reciproc pentru a ridica la adevăr obiectiv certitudinea doar subiectivă de a fi ființe pentru sine (*Fürsichsein*). Dar faptul de a fi (*realiter*, nu doar *idealiter*) pentru sine se probează doar *cu riscul vieții*, prin focul și sabia luptei, până la moarte. Măsurarea reciprocă în care unul este esență, dar și celălalt este esență tranșează disjunția lui *care pe care*. Fiecare este o esență ce organizează lumea orbital în jurul axei Eului ce vede și mănâncă pentru sine, nu pentru alții: Stomacul este obiectivarea biologică a egocentrismului chiar pentru umaniștii ce se cred departicularizați și identificați cu universalul: egocentrism teoretico-practic angajat în recuperarea permanentă a libertății omnipotente presociale. Coexistența devine o confruntare permanentă a căderii în dependență cu ridicarea la independență. *Coexistența ideală* devine *confruntare reală* pentru că nu avem doar *ego* și *alter ego* și fiecare conștiință este *dorință*. Raportul de reflectare devine astfel raport de

<sup>6</sup> „Hegel pare să susțină că cel mai elementar mod pentru un subiect de a demonstra statutul lui de subiect celuilalt și deci să atingă recunoașterea subiectivității lui este să se arate gata să-și sacrifice existența ca obiect; adică să arate că este gata să-și dea viața”, Robert Stern, *Hegel and the Phenomenology of Spirit*, London, New York, Routledge, 2002, p. 78.

confruntare între *dorință* și *contradorință*. Ogindirea teoretică devine confruntare practică, adică raport de *conștiință* și *contraconștiință*. Dorința universală vrea totul, tot timpul peste tot: motorul spiritului nedeterminat. Fiecare este dorință de a fi centrul lumii gata să lupte pe viață și pe moarte cu contradorința ei. Nu pot exista două centre. Fiecare este esențial, deci celălalt este contingent (în concept) și trebuie făcut contingent și în real: suprimare *reală*, nu *ideală*. Recunoașterea *dată* (în concept) trebuie și *făcută* (în fapt). Este *performativă*, nu *atestativă*. Așa cum lupta pentru existență este o luptă a dorinței pentru *obiect*, lupta pentru recunoaștere este o luptă a conștiinței pentru un *subiect*. Transpunerea procesului ideal al recunoașterii în sfera reală întâlnește contraintenționalitatea refractară. Amenințarea suprimării alteritare provoacă însă contrareacția identitară, astfel că altul trebuie mai degrabă suprimat pentru recâștigarea sinelui. Conștiința-de-sine a devenit conștiința-unui-altul și viceversa, dar în luptă *numai una se va pierde în alta*. Lupta pe viață și pe moarte dezvoltă astfel următorul arbore logic:

<b>Rejecția</b>	1. Sau ambii mor, dar nu mai există recunoaștere 2. Sau unul moare, celălalt supraviețuiește, dar nu obține recunoaștere „confirmarea prin moarte suprimă adevărul ce trebuia să rezulte”: Legea junglei: care pe care, toți se devorează pe toți, <i>homo homini lupus</i> : necropolitică reactivă originară ratează <i>sociogeneza / noogeneza</i> , relaps în <i>Naturzustand</i> prin <i>Vernichtung</i>
<b>Disjuncția</b>	1. Cel ce iubește libertatea mai mult decât viața merge până la capăt: curaj 2. Cel ce iubește viața mai mult decât libertatea nu merge până la capăt: frică Curajul este idealism practic, frica este materialism practic. Puterea este efectul curajului și al contingentiei luptei ca joc cu sumă nulă tranșat asimetric. Cine e capabil să dea moartea devine stăpân: intersubiectivitate, dar inegalitară prin <i>Aufhebung</i> .
<b>Conjuncția</b>	1. <i>Conceptul recunoașterii</i> : recunoaștere <i>bilaterală</i> teoretică, fiecare e mijloc pentru celălalt. 2. <i>Realitatea recunoașterii</i> : recunoaștere <i>unilaterală</i> practică: unul e recunoscut, celălalt nu e recunoscut; deci unul devine stăpân (scop), altul sclav (mijloc). 3. <i>Idealul recunoașterii</i> : recunoaștere <i>bilaterală</i> teoretico-practică: iubirea este excepția recunoașterii egalitare, puterea este regula recunoașterii inegalitare. Egalitatea iubirii transcende inegalitatea puterii, iar simetria cognitivă este obiectivată în copil. Paleontropul luptă pentru familie, altruismul intrafamiliar fiind contrafața egoismului extrafamiliar. În <i>Prelegeri de filosofia dreptului</i> , Hegel introduce prioritatea ontologică a familiei în ceea ce noi considerăm a fi antiteza, completarea și transcenderea dialecticii stăpânului și sclavului

## ANTROPOCRAȚIA

### 4. Curajul: abstractizarea simultan ideală și reală produce stăpânirea.

Lupta se tranșează în tranșee: Spiritul se atestă în proba morții ca *putere de abstragerea conștiinței din viață* în indiferența hamletiană la proiecția sau neproiecția ei corporală. Conștiința este unitate concretă cu viața: unitatea conștiinței ideale cu corpul real. Curajul este astfel idealismul practic extrem al indiferenței spiritului față de propria lui materializare. Dacă abstracția *teoretică* a sufletului față de corp

este curajul, abstracția *practică* a sufletului față de corp este moartea. Raportul curajului cu moartea este deci unitatea teoriei cu practica sau raportul dintre acceptarea teoretică a morții și confruntarea practică a morții. *Thymos*-ul este localizat metaforic în *piept*<sup>7</sup>. Curajul confruntă *nezguduit* abisul propriului neant. Riscul morții este expunerea corpului la „negativitatea absolută”: *catastrofa* comuniunii transcendente a conștiinței cu trupul. În fiecare clipă, moartea este posibilitatea transcendentală a conștiinței, însă curajul angajării luptei pe viață și pe moarte cuantifică *posibilitatea* extensivă timpului ca *probabilitate* intensivă a riscului. Conștiința care se abstrage *teoretic* din viață confruntă riscul abstragerii *practice* din viață. Dar adevărul conștiinței nu este *scindarea* eliminativă a conștiinței de corp, ci *unitatea* completivă a conștiinței în corp. Groaza morții provine din intuirea *materiei vii* ca *materie anorganică*: devitalizată, depersonalizată, părăsită de inteligibil: cadavru, adică identitate-nonidentică, superpoziția maximei autoidentități (ca săvârșire) cu maxima autoalteritate (ca risipire). Dar Stăpânul absolut este moartea și cine învinge Stăpânul absolut va ajunge el însuși stăpânul relativ pentru că a acceptat mai bine moartea decât sclavia, fiind gata să dea moartea, chiar cu riscul de a o primi el însuși.

**5. Frica: abstractizarea doar ideală produce servitutea.** De ce pierde sclavul? Din motivele opuse celor pentru care a câștigat stăpânul. Dacă acesta a trecut de la abstractizarea ideală la abstractizarea reală, deci de la moarte la curaj, servitorul a *paralizat* în abstractizarea ideală, adică în frica generală de moarte ca spectru al ruperii conștiinței de propria ei efectivitate. Astfel, el s-a temut de moarte, iar conștiința teoretică a morții nu s-a împlinit în confruntarea practică a morții. El a cedat fricii de moarte în lupta pe viață și pe moarte. Ea s-a temut de stăpânul relativ pentru că s-a temut de Stăpânul absolut, negativitatea absolută: *Moartea*. Materialismul fricii a evitat moartea (ca abolire *totală* a vieții) cu prețul servituții (ca abolire *parțială* a vieții), servitutea fiind deci semimoartea adică semiviața. Servitutea față de stăpân s-a tradus în necesitatea muncii, dar tocmai munca asupra naturii va recâștiga independența. Ca atare, în procesul dialectic, frica duce la sclavie (exterioară), dar apoi la libertate (interioară), așa cum curajul stăpânului a dus la stăpânire (exterioară) și servitute (interioară). Curajul a fost idealismul conștiinței ce ia riscul mortal și abstrage de propria ei materializare. Frica este materialismul conștiinței ce nu poate face abstracție de propria ei materializare.

**6. Rezolvarea antropomahiei în antropocrație.** Pe de altă parte, în timp ce curajul este nebun căci merge până la capăt, frica este înțeleaptă dezamorsând lupta mortală. Rezolvarea antropomahiei se face însă în antropocrație ca „exploatare a omului de către om”<sup>8</sup>. Freud citează ideea că primul om care a înjurat în loc să

<sup>7</sup> „In Plato's *Republic* courage is related to that element of the soul called *thymos* (the spirited, courageous element) and both are related to that level of society which is called *phylakes* (guardians), *thymos* lies between the intellectual and the sensual element in man. It is the unreflective striving toward what is noble bridging the cleavage between reason and desire”, Paul Tillich, *The Courage to Be*, London, Yale University Press, 2000, p. 3.

<sup>8</sup> Istoria tuturor societăților este istoria exploatării omului de către om (Marx). Capitalismul este exploatarea omului de către om. Dar socialismul este viceversa.

arunce cu sulița a întemeiat civilizația<sup>9</sup>. Sublimarea violenței fizice (precivilizaționale) în violența discursivă ar fi creat civilizația. Putem înțelege analogic gândul lui Hegel: primul om care sublimat violența obiectivă a *luptei mortale* în violența subiectivă a *supunerii* a întemeiat civilizația: veritabil sacrificiu sociogenezeic. Supunerea politică este opusul exterminării necropolitice. Ea evită violența mortiferă cu prețul supunerii. Efectul rezolvării antropocratice a antropomahiei este istoriogeneza. Deci, *ierarhia* (opozitia stabilizată asimetric) este esența transcendențială a istoriei. Dar sinteza *ierarhiei* cu *devenirea* este *răsturnarea ierarhiei*. Deci, *victoria este totodată înfrângerea*: două fețe ale aceleiași monede rotaționale: a stăpânirii și a servirii.

a. *Stăpânirea este efectul victoriei. Ființa-pentru-sine* teoretică a stăpânului devine *practică* prin altul cărui esență devine raportul de care este eliberat stăpânul. Stăpânul este liber de lucru, dar numai prin raportul *direct* la sclav (slujitorul dorinței stăpânului) și prin raportul *indirect* la lucru (obiectul dorinței). Satisfacția stăpânului se găsește în lucrul de care dorința se lovește. Deci, *lucrul* rezultă numai din *lucru*, adică substanța obiectului se dă prin proces (numai în paradis substanța se dă fără proces). Lucrul trebuie lucrat, căci munca subjugă materia refractară la dorința parazită. Dorința decreează ceea ce munca creează, plăcerea fiind efectul efemer al retotalizării afirmative a conștiinței în consumarea negativă a lucrului. Dar lucrul conține munca, deci esența slugii, așadar stăpânul distruge substanța, procesul și totodată subiectul. Stăpânul: „a obținut nimicnicia lucrurilor prin slugă și nimicnicia slugii prin lucruri”<sup>10</sup>. Dar iarăși: stăpânul nu poate stăpâni fără ceea ce distruge. Astfel întocmai cum centrul dorinței cade în afara ei, și centrul stăpânului cade în afara lui. Satisfacția recentrează stăpânul descentrat, autonomia stăpânului fiind procesul acestei automedieri heteronome.

b. *Servitutea este efectul înfrângerii*. Sluga se raportează pasiv la stăpân și activ la lucru, activitatea asupra lucrului fiind efectul pasivității față de stăpân. Sluga *pre-lucreează lucrul* suprimându-i independența. Dar dependența față de natură este transcendențial necesară: toți trebuie să confrunte natura. Servitutea *nu abolește necesitatea muncii pentru stăpân, ci doar redistribuie necesitatea sclavului*. Excepția empirică de la regula transcendențială este esența stăpânirii ca inegalitate a libertății stăpânului cu necesitatea sclavului. Căci necesitatea naturii nu este abolită, ci doar resorbită de sclav a cărui dublă necesitate produce libertatea stăpânului

c. *Răsturnarea dialectică a raportului*. Stăpânul pare esențial pe când sluga pare neesențială. Stăpânul stăpânește, sclavul se spetește. Stăpânul se afirmă în slugă, iar sluga se neagă în stăpân. Însă tocmai pentru că independența stăpânului ca stăpân depinde de sluga ca slugă, el își contrazice esența. Căci stăpânul plătește

<sup>9</sup> „Aber derjenige welcher dem Feinde statt des Pfeiles ein Schimpfwort entgegenschleuderte, war der Begründer der Civilisation, so ist das Wort der Ersatz für die That und unter Umständen der einzige Ersatz”, Josef Breuer, Sigm. Freud, *Über den psychischen Mechanismus hysterischer Phänomene*, Wiener Medizinische Presse: Organ für Praktische Ärzte, Vol. 34, Nr. 5, Urban & Schwarzenberg, 1893.

<sup>10</sup> Constantin Noica, *Povestiri despre om după o carte de a lui Hegel*, București, Editura Cartea Românească, 1980, p. 41.

independența față de *lucru* prin dependența față de *slugă*, esența lui fiind *dezesențializată*. Prin aceasta *stăpânul ajunge opusul lui însuși: dependență independentă*. Sclavul și-a pierdut independența prin frică, dar o recâștigă prin muncă. Căci munca înfrânge natura. Sclavul învins devine victorios. Zdrobind necesitatea naturii, sclavul se autocreează liber: ceea ce *face*, subiectul *devine*. Luând în stăpânire lucrul, sclavul devine stăpân. Ca stăpân al naturii, el devine stăpânul dorinței stăpânului, deci *stăpânul stăpânului*. Căci dacă esența stăpânului este sclavul, esența sclavului este stăpânul: prin aceasta *sclavul ajunge opusul lui însuși: dependență independentă*. Dar ceea ce explică acest proces este că în ambele cazuri avem de a face cu o naștere a conștiinței de sine: o antropogeneză sau mai precis o noogeneză.

## ANTROPOGENEZA

**7. Apercepția mortiferă ca noogeneză transcendențială.** Dincolo de raporturile exterioare, doar omul are experiența aperceptiv-anticipativă a morții ca posibilitate *gândită*. Kojeve a abuzat de termenul problematic de *antropogeneză*<sup>11</sup> pentru a descrie geneza „omului” care încetează să mai fie „individ” (ontobiologic) abia prin *experiența prefigurativă a morții*<sup>12</sup>. Abia spectrul morții trezește disruptiv conștiința de sine prin „mișcarea *abstracției absolute* de a distruge orice ființă mijlocită și de a fi numai ființa pur negativă a conștiinței identice sieși” (FS 109). Deci antropomahia opozitivă este condiția antropogenezei cognitive. Și animalele luptă pe viață și pe moarte, dar lupta pentru existență este luptă oarbă de exterminare fără repercutarea sau „refularea” naturii ca spirit. Numesc *a contrario apercepție mortiferă* conștiința morții care deschide alternativa luptei sau supunerii. Decizia curajului produce conștiința *a priori*, dar decizia fricii produce conștiința *a posteriori*: în ambele cazuri numai în sfera reciprocității cognitive. Dialectica stăpânului și sclavului descrie deci identitatea transcendențial-empirică a *sociogenezei* (exterioare) cu *antropogeneza* (interioară), mai precis *noogeneza* ca interioritate-exterioară dublu recurentă. Formarea raporturilor sociale superficiale coincide cu formarea autoraporturilor transcendentale (esențiale).

**Apercepția mortiferă a stăpânului.** Curajul privește abisul, adică negația absolută a poziției naturale a conștiinței, devenind esență reflectată în sine deasupra prăpastiei. Există o sudură logică între autoinstituirea ca abstracție și negarea suspensivă a corpului în actul de curaj, libertate posibilă prin riscul mortal ca probă că totul în conștiință este disparent, iar conștiința este cu adevărat independentă: *Fürsichsein* radical, dezobiectivat și detașat. Curajul, această sfidare a propriei obiectivări, este pentru Hegel necesar autenticei libertăți, catalizând noogeneza.

<sup>11</sup> Termen încărcat de presupuziții naturaliste, biologice și darwiniste total opuse altitudinii conceptului hegelian.

<sup>12</sup> Riturile funerare apar abia odată cu paleoantropul.



**Apercepția mortiferă a sclavului.** Dar și în cazul sclavului experiența morții catalizează noogeneza. Căci frica de moarte a zdruncinat tot ce era stabil în conștiință, mai puțin legătura cu viața. *Stăpânul absolut* a produs șocul noogenezei chiar dacă acesta s-a soldat colateral cu supunerea față de *stăpânul relativ*. Căci în frică sclavul s-a separat de lume chiar și numai în mod teoretic, iminent. Frica deține deci coincidența servituții exterioare cu germinația libertății interioare, căci și frica, altfel decât curajul, încorporează *esența negativă*. Dacă zguduirea n-a zdrobit conștiința naturală, conștiința rămâne scufundată în ființa-determinată, iar libertatea rămâne doar încăpățănare (*Eigensinn*). Totodată, frica fără activitate rămâne doar interioară după cum activitatea fără frică rămâne doar particulară. Dorința stăpânului a fost *negația abstractă* a obiectului, dar munca servitorului este *negația concretă* a obiectului: negația naturii în afirmația spiritului. Sclavul se exteriorizează în munca trans-formatoare prin suprimarea conservativă a formei naturale în forma umană, a naturii în spirit. Ea înscrie exterior libertatea prin reducerea practică a opoziției spiritului cu natura.

„Muncind, sclavul își va apropria moartea, își va apropria negativitatea absolută distilând-o cu privire la lucrurile în care această negativitate se înscrie permanent pentru a putea deveni în obiectul modificat prin tehnică, pe când în juisarea stăpânului tot ce obținem este o izbucnire efemeră a negației, o mică moarte ce nu are nimic de-a face cu *Stăpânul absolut* pe care sclavul îl întoarce către exterior în transformarea lucrurilor. Deci ceea ce va da conștiinței servile posibilitatea de a merge mai departe este că ea nu rămâne blocată în angoasa morții ci pune înaintea acestei moarte, își apropiază această negativitate *absolută* ca negativitate *relativă* orientată contra lumii pe care o transformă”<sup>13</sup>.

Munca alienantă este totodată dezalienantă: dacă frica este începutul înțelepciunii, munca este expansiunea ei. Căci fără *formare* exterioară nu există *trans-formare* interioară: formarea proiectivă a obiectului coincide cu autoformarea reproiectivă a subiectului. Asceza muncii este un act productiv în același timp în care este și un act autoproductiv. Principiul eliberării lucrează deja în principiul servituții (în frica însăși): *frica l-a aservit pe sclav în sfera exterioară eliberându-l în sfera interioară*. Răsturnarea dialectică este inevitabilă: elementele determină raportul pentru ca raportul să redetermine elementele. Eliberarea trebuie *făcută reală* în interior pentru ca să fie *făcută reală* în exterior. Așa cum stăpânul devine dependent în independență, sluga devine independentă în dependență. Certitudinea slugii este dependența, dar adevărul ei este stăpânul. Dar cum adevărul stăpânului este sluga, înseamnă că stăpânul își dă esența lui slugii și viceversa. Totul este însă proces, căci lucrurile cer timp, iar sclavul devenit stăpân cade la rândul lui în ciclul dialectic. De aceea istoria este tărâmul contra-utopic al neodihnei unde victoria și înfrângerea sunt reciproc invertibile: există o victorie potențială în orice înfrângere și o înfrângere potențială în orice victorie pe care *conceptul* le conține, iar *procesul* le desfășoară.

<sup>13</sup> J.-F. Marquet, *Leçons sur la Phénoménologie de l'Ésprit*, Paris, Ellipses, 2004, p. 105.

Stăpânul	Sclavul
<b>Curajul</b>	<b>Frica</b>
1. Învinge frica, Stăpânul absolut (moartea) 2. Iubește libertatea mai mult ca viața 3. Devine stăpânul relativ (poate să primească și să dea moartea)	1. Învins de frică, Stăpânul absolut (moartea) 2. Iubește viața mai mult ca libertatea. 3. Dar se supune stăpânului relativ (nu poate să primească și să dea moartea)
<b>Stăpânirea (Herrschaft)</b>	<b>Serviciul (Dienst)</b>
1. Stăpânul depinde de sclav 2. Sinteza puterii față de sclav cu slăbiciunea față de lucruri (devine dependent) 3. Esența stăpânului devine tocmai sclavul	2. Sclavul depinde de stăpân 2. Sinteza slăbiciunii față de stăpân cu puterea asupra lucrurilor (devine independent) 3. Esența sclavului devine tocmai stăpânul
<b>Satisfacția (Befriedigung).</b>	<b>Munca (Arbeit)</b>
1. Prin consum conștiința se îndepărtează de sine 2. Dorință nelimitată, sclavul dorinței. 3. Desființează lucrul 4. Dorința distruge lucrul <i>introectiv</i> și transformă conștiința <i>proiectiv</i> 5. Dorința trece din dezalienarea <i>pentru sine</i> în alienare <i>pentru altul</i> : el ia munca altuia, dar se infirmă pe sine în ea	1. Prin muncă conștiința vine la sine însăși 2. Dorință reținută ( <i>gehemte</i> ) își stăpânește dorința 3. Desființează lucrul reînfințându-l (Noica) 4. Munca transformă lucrul <i>proiectiv</i> , iar conștiința <i>introectiv</i> 5. Munca trece din alienarea <i>pentru altul</i> în dezalienarea <i>pentru sine</i> : dă munca sa altuia, dar s-a confirmat deja în ea

#### ROTAȚIA DIALECTICĂ A TERMENILOR ȘI CONSERVAREA SPECULATIVĂ A RAPORTULUI

Progresia dialectică răstoarnă ierarhia prin *rotația termenilor raportului* de dominație. Hyppolite observă că „ea constă, esențialmente, în a arăta că stăpânul se relevă în adevărul lui ca fiind *sclavul sclavului*, iar sclavul ca fiind *stăpânul stăpânului*”, dar interpretează greșit că „prin aceasta, *inegalitatea* prezentă în această formă unilaterală a recunoașterii este surmontată și *egalitatea* este restabilită”<sup>14</sup>. Căci acest raport este succesiv, nu simultan. Rotația nu edifică o societate egalitară, ci *vechii sclavi* se instituie ca *noi stăpâni*. Faptul de fi fost sclav duce mai degrabă la răzbunare spartakistă decât la egalizare concordistă. Hegel demonstrează imposibilitatea egalității. Căci motorul dialectic al răsturnării nu poate fi dezamorsat *intraistoric* (cum fantasmează Kojève, de vreme ce dialectica stăpânului și sclavului este o *categorie a priori a istoriei* așa cum a demonstrat Eugen Fink). Hegel previne astfel împotriva iluziei teleologice a reconcilierii decizioniste intraistorice (prin rezolvarea subiectiv revoluționară sau subiectiv reacționară a procesului obiectiv) atât contra *isocrației marxiste*, cât și contra *anisocrației nietzscheene*. Nivelarea acestor diferențe ierarhice reclamă contradiferențe contraierarhice, adică tratarea inegală a lucrurilor inegale. Ca atare, conceptul egalității este *dubla mijlocire inegalitară, egalitatea fiind astfel propriul ei opus dialectic cu inegalitatea pe*

<sup>14</sup> Jean Hyppolite, *Genèse et structure de la Phénoménologie de l'Esprit de Hegel*, Paris, Aubier, vol. I, p. 166.

*inegalitate călcând*. Hegel vede dincolo tirania fascistă a stăpânului și de tirania comunistă a sclavului. Căci timocrația nu rupe unitatea speciei și nu rezistă nici entropiei: ordinea decade în absența *impetus*-ului timocratic. Ordinea este așadar *performativă*: ea începe în clipa de grație a curajului și se stinge în procesul de alterație inerent consumului. Statul nu este substanță (descriptivă), ci proces (performativ). În lipsa *tymos*-ului negentropic, conceptul se derealizează, deci ordinea se dezorganizează. Stăpânirea începe *inflaționar* și sfârșește *deflaționar*. Dar Hegel nu orchestrează *rezolvarea spartakistă a sclaviei*, ci înțelege răsturnarea legică a procesului dialectic: „Există o superioritate paradoxală a conștiinței servile, o superioritate paradoxală a sclavului față de stăpân”<sup>15</sup>, astfel că răsturnarea germinează chiar fără teroarea revoluționară. Dialectica împinge oricum independența stăpânului în dependență și dependența sclavului în independență. În fond realitatea se mișcă deja rațional și doar intelectul abstract (fanatic) forțează irațional saturația rațională a realului. *Revoluția nu aduce niciodată egalitatea, ci rotația dialectică a termenilor în condițiile conservării raportului*. Ca atare, rezultatul contra-utopic al lui Hegel este că inegalitatea este structura *a priori* a istoriei, așadar dialectica stăpânului și sclavului nu este un eveniment empiric definitiv, ci o categorie *a priori* a istoriei. Atât Marx, cât și Nietzsche vor încerca să scape prin radicalizarea unei extreme de forța acestei legi dialectice a istoriei.

#### ÎNTRE DICTATURA PROLETARIATULUI ȘI MORALA STĂPÂNILOR

**8. Dictatura proletariatului.** Marx reduce istoria la succesiunea formelor de dominație: tot atâtea figuri concrete istorice ale raportului stăpân și sclav. El este un critic al modernității în măsura în care vrea să demonstreze că raportul burghez proletar este tot un raport de tip stăpân și sclav. Dar Marx are meritul de a fi spus sincer că răsturnarea acestui raport se poate înfăptui doar ca triumf al sclavului în *dictatura proletariatului*, deși continuă să creadă la nivel discursiv în ipoteza egalitară. Această contradicție a fost disimulată prin faptul că el a dezumanizat figura burghezului (ca *Unmensch*) în același timp în care a mesianizat figura proletariatului (ca *mântuitor*). Astfel că Marx nu este un gânditor *dialectic*, căci soluția lui finală este *analitică*, exprimând victoria unilaterală a clasei „opimate” asupra clasei „asupritoare”. Dar societatea comunistă este utopică pentru că excepția stăpânului este posibilă *numai în măsura în care* sluga plătește prețul legii în locul stăpânului. Egalizarea universală ar repune toți oamenii în starea originară prepolitică, adică în egala servitute față de natură. Abolirea raportului politic stăpân și sclav nu echivalează cu abolirea necesității prepolitice a muncii într-un paradis al autocreației libere. Puterea *redistribuie*, nu *abolește* munca. Căci puterea este un *mod de redistribuție* suprapus *modului de producție*. Astfel, abolirea raportului stăpân/sluga obligă ambii subiecți la muncă, nu eliberează ambii subiecți de necesitatea muncii.

<sup>15</sup> J-F Marquet, *op. cit.*, p. 102.

Abolirea raportului politic de redistribuție între oameni nu abolește raportul transcendent al omului la natură. Paradisul comunist al muncii libere nu poate rezulta din modificarea raporturilor empirice dintre conștiințe deoarece *munca este un raport transcendent între spirit și natură*: raport prepolitic ce supraviețuiește revoluției politice. Astfel că orice regim postrevoluționar al „comunismului real” va conserva cu necesitate o *inegalitate prepolitică* (reemergentă în raportul omului față de natură) și va recrea cu necesitate o *inegalitate politică* (reemergentă în raportul omului față de om). Prin aceasta, inegalitatea se dovedește adevărul egalității, căci sclavul devine noul stăpân.

**9. Morala stăpânilor.** Nietzsche se va opune identificării etice cu „oprimații” (reali sau percepuți). Binele nu ar fi fost la origine „altruism”, ci afirmarea vieții, excelenței, triumfului. Morala aristocratică institua ca valori superioritatea și noblețea: nu celebrarea altora, ci celebrarea sinelui. Civilizația a fost edificată de creatorii nobili, purtătorii istorici ai moralei stăpânilor, *Herrenmoral*. Bun înseamnă puternic, nobil, liber. Pentru morala stăpânilor, eșecul, slăbiciunea sunt ceea ce e rău (*Schlecht*), dar nu rău în sens de malefic (*Böse*). Nietzsche denunță inversiunea lui *Schlecht* prin *Böse* ca veritabilă *Sklavenaufstand in der Moral*: revolta care a dus de la morala stăpânilor la morala sclavilor prin „otrăvirea” cu vinovăție (*Schuld*) a conștiinței stăpânului. Această inversiune semantică epocală a răsturnat echivalarea aristocratică (*die aristokratische Wertgleichung*) a valorilor morale: gut = vornehm = mächtig = schön = glücklich = gottgeliebt (bun = privilegiat = puternic = frumos = fericit = iubit de Dumnezeu). Această *Umkehrung* provine din „ura neputinței” (*der Haas der Ohmacht*) ce ar fi decretat că „doar sărmanii sunt cei buni, doar săracii, neputincioșii, cei de jos sunt cei buni, cei suferinzi, bolnavii, urâții sunt singurii pioși”, în timp ce cei puternici ar fi răi (*böse*) și blestemați<sup>16</sup>. Morala ar fi resentimentul organizat al „oprimaților” care îi face pe stăpâni să se creadă răi. Morala sclavilor dizolvă morala stăpânilor paralizând cu *moralină* și învinovățire voința de putere ce va asigura introversia pedepsei sub forma idealului moral. Este clar că Nietzsche critică identificarea evanghelică cu *anawim* (cu cei sărmani) și ostilitatea corelativă față de puterile lumești (Coborât-a pe cei puternici de pe tronuri și a înălțat pe cei smeriți, *Luca* 1:52), dar astfel el nu mai poate limita decizionismul etic al puterii ca redistribuție ascendentă, nu descendentă, de la cei slabi la cei tari<sup>17</sup>.

<sup>16</sup> „Die Elenden sind allein die Guten, die Armen, Ohnmächtigen, Niedrigen sind allein die Guten, die Leidenden, Entbehrenden, Kranken, Häßlichen sind auch die einzig Frommen, die einzig Gottseligen, für sie allein gibt es Seligkeit – dagegen ihr, ihr Vornehmen und Gewaltigen, ihr seid in alle Ewigkeit die Bösen, die Grausamen, die Lüsternen, die Unersättlichen, die Gottlosen, ihr werdet ewig die Unseligen, Verfluchten und Verdammten sein!”, Friederich Nietzsche, *Zur Genealogie der Moral, Werke VII*, Stuttgart, Kröner, 1928, §7.

<sup>17</sup> „Pentru stăpânul nietzscheean, o acțiune este bună pentru că o face el. Sclavul spune: *această acțiune este bună, deci trebuie să o înfăptuiesc* pe când stăpânul spune din contra: *înfăptuiesc această acțiune, deci ea este bună* și astfel ceilalți sunt rugați să facă la fel”, J-F Marquet, *op. cit.*, p. 374.

**10. Egalitate fără ierarhie și ierarhie fără egalitate.** În *procesul dominației*, axa cu polul activ al stăpânirii și polul pasiv al servituții trebuie înțeleasă la Hegel ca simultan *necesitate dialectică și indeterminare morală*: linie mediană pe care ideologia nu o poate menține. Hegel avansează pe muchia dintre autorizarea și condamnarea stăpânirii într-un efort de a surprinde procesul istoric dincolo de *kratodiceea nietzscheană sau victimodiceea marxistă*.

**Egalitatea fără ierarhie.** În critica inegalității, dezumanizarea burghezului (ca *Unmensch*) coincide cu mesianizarea proletarului (ca umanitate pură). Astfel, el inversează egalitar dialectica stăpân și sclav: „De la fiecare după abilități, fiecăruia după nevoi”. Acesta este chiar principiul compasiunii creștine. Principiul caritativ *compensează* ierarhia diferențelor fenomenale în numele identității numenale. Hristos se identifică celor mici traversând asimetric asimetric prin dubla negație sacrificială a inegalității în egalitatea mistică. Dar acest act contranatural poate fi doar act al libertății mistice, nu al constrângerii politice. Caritatea este deci socialism voluntar după cum socialismul este caritate coercitivă. Invers: egalitatea revoluționară este dubla negație destructivă a inegalității însăși prin care o elită impune egalizarea represivă a sclavilor în fața noilor stăpâni.

**Ierarhia fără egalitate.** Nietzsche merge prea departe. Glorificarea stăpânului rupe umanitatea în casta puternicilor și sclavii slăbănogi. Morala stăpânilor exclude sclavii din consubstanțialitate (retrogradați ca *subnatură*) și impune elitismul biologic ce culminează în malthusianism sau eugenism. În realitate, sclavii sunt inferiori doar în *act* nu și în *natură*, adică în existența contingentă, nu în esența necesară. Altfel spus, Nietzsche convertește un accident al caracterului empiric într-o esență a caracterului inteligibil (unde Hegel arată că sclavia reprezintă doar un moment convertibil al întregului).

Marx crede că inegalitatea este problema, iar egalitatea este soluția. Nietzsche crede că egalitatea este problema, iar inegalitatea este soluția. Pentru Hegel, stăpânul și sclavul reflectă momente mobile convertibile. Nietzsche cade pe latura *glorificării puterii*, Marx cade pe latura *glorificării contraputerii*. Apologia stăpânului sau apologia sclavului: o ironie și totodată o tragedie a rațiunii că cele două mari totalitarisme au rezultat din disocierea unității raționale obținute de Hegel. Atât Marx, cât și Nietzsche descompun sinteza în laturi opuse. Pentru Marx, identitatea este substanțială, diferența este aparentă. Pentru Nietzsche diferența este substanțială, identitatea este aparentă. Identitatea fără diferență duce la *comunism transcendental*, diferența fără identitate duce la *fascism transcendental*. Libertatea generează diferențe verticale, adică ierarhii. Fascismul este intuirea unei diferențe orizontale *ca și cum* aceasta ar fi o diferență verticală (fascismul ierarhizează unde nu este ierarhie, *naturalizând* relativul, comunismul egalizează unde nu este egalitate *relativizând* naturalul). Marx neagă inegalitatea cantitativă prin egalitatea cantitativă (egalitate fără libertate). Nietzsche neagă egalitatea calitativă prin inegalitatea calitativă (libertate fără egalitate). Doar stabilirea veritabilei ierarhii axiologice elimină ierarhia contrafăcută (politică) a fascismului masificat. Doar stabilirea autenticei egalități axiologice elimină egalitatea contrafăcută (politică) a comunismului masificat. Echilibrul între

egalitate și libertate cere coexistența egalității calitative a speciei cu inegalitatea cantitativă a indivizilor prin dubla renunțare la egalitatea cantitativă marxistă și la inegalitatea calitativă nietzscheană. Astfel că ultima sarcină care rămâne după eliminarea extremelor este să gândim răsturnarea autoritară a raportului stăpân și sclav în cadrul societăților liberale.

### ÎMPLINIREA ȘI DECĂDEREA LIBERTĂȚII

„Moartea este mai bună decât sclavia, spun vechii țărani frizoni. Inversați acest aforism și veți avea *formula tuturor civilizațiilor tardive*, fiecare din ele învățând din experiență care este costul acesteia” (Oswald Spengler)<sup>18</sup>.

**11. Izocrația distruge izonomia.** Potrivit lui Hegel, abia *statul modern* (burghezo-creștin: Löwith) ar realiza recunoașterea universală în sfera libertăților civile. Marx acuză că în spatele *universalității recunoașterii formale* subzistă *absența recunoașterii materiale*. Inegalitatea materială subzistă egalizării formale. Astfel, libertatea ar fi incompletă, iar *adevărată libertate dusă până la capăt nu ar fi decât egalitatea, libertatea absolutizată devenind opusul ei însăși*. Compensarea in justiției istorice se înfăptuiește ca justiție colectivă *deci* ca in justiție colectivă, căci libertatea absolută este pentru Hegel necesitate mortiferă desubiectivată (adică voință „generală” absurdă). Inegalitatea reziduală nu se bazează doar pe sclavie, ci pe compoziția ultrafină a factorilor: *natură* (cum spun conservatorii), *contract* (cum spun liberalii) și *exploatare* (cum spun socialiștii), combinație al cărui calcul perfect individual reclamă o rezoluție infinită, adică o justiție infinită. Dacă justiția individuală (finită) este parțială, dar accesibilă, justiția socială (infinită) este totală, dar inaccesibilă. Totodată, nivelarea inegalităților ar sparge *indiviziunea* în clipa următoare regenerând noi inegalități în progresul diferențial al libertății. În numele egalității *isocratice* (absolută și substanțială) noua revoluție distruge egalitatea *isonomică* (relativă și procedurală).

**12. Egalitatea distruge fraternitatea.** Pentru Hegel, egalitatea naturală este o contradicție. Dincolo de egalitatea burgheză (politică), egalitatea pură există real doar în *comunitatea spirituală a recunoașterii* (familie și biserică), căci ambele sunt fondate pe antiteza puterii: *iubirea*. Paradoxul este că după eșecul revoluției economice, revoluția culturală re-atacă în numele egalității utopice tocmai singurele egalități topice (familia și biserica). Încercând orbește să refacă societatea după arhetipul iubirii (familiei și bisericii), egalitatea abstractă neomarxistă (bazată pe iubire abstractă și ură concretă) sfârșește prin a distruge egalitatea concretă antimarxistă (bazată pe iubire concretă). Căci egalitatea este efectul fraternității, nu invers. Astfel că Hegel spune despre egalitatea abstractă același lucru pe care l-a spus despre libertatea abstractă: că este *mortiferă*. Din acest motiv, egalitarismul

<sup>18</sup> Oswald Spengler, *Der Untergang des Abendlandes*, München, CH Beck Verlag, 1923, § 19.

este *ură* și *distrugere*, nu „trăncăneală sentimentală” (așa cum spune Marx aprobator în *Circulara contra lui Kriege*) (*Opere*, vol. 4, p. 6).

**13. Libertatea este performativă, nu administrativă.** Statul burghez aduce izonomia formală, decretând administrativ libertatea tuturor, adică indiferența juridică a stăpânului și sclavului în conceptul cetățeniei. Critica pe care Hegel o face formalismului drepturilor omului este că avem o libertate *acordată* generic, dar *necâștigată* individual. În statul burghez, fiecare cetățean devine propriul lui stăpân: *sui juris*, un fel de *aristocrat formal* (în trecut numai regele era liber, apoi au devenit liberi aristocrații, apoi burghezii și în fine proletarii pentru ca astăzi toți să fie *formaliter* liberi). Democrația este efectul *universalizării declarative* a libertăților aristocratice la scara stării a treia. Dar expansiunea extensională a libertății progresează prin derealizarea intensională a libertății, astfel că masificarea iluminismului culminează cu masele ce conjură paternalismul statului terapeutic. Hegel avertizează că atribuirea externă a libertății, prin decizie administrativă și în lipsa probei interne a riscării vieții în confruntarea cu moartea, este o *libertate ireală*. Dacă libertatea nu este obținută *performativ*, ci doar primită *administrativ*, ea nu mai este fapta subiectului, ci un simplu semnificant birocratic. „Individul care nu și-a riscat viața poate fi, desigur, recunoscut ca persoană. Dar el nu a atins încă adevărul acestei recunoașteri” (*FS 110 / PhG 131*). Dar acolo unde *toți sunt* (declarativ) *liberi* nimeni nu și-a dat încă (performativ) libertatea. *Nu mai avem sclav acolo unde toți sunt cetățeni liberi, sui juris (fie ei săraci)*. Acești cetățeni în calitatea lor de propriii lor stăpâni *au primit* stăpânirea fără proba de foc a confruntării pe viață și pe moarte, deci fără deștrădăcinarea existențială completă a *ființei pentru sine* din *naturalitatea vieții*. Toți devin „stăpâni” în felul lor. Dar cum libertatea stăpânului este inerent entropică, ea recade de îndată în decadența non-opoziției ca satisfacție nereținută. Astfel că microstăpânul câștigă libertatea prin îndrăzneală, dar o pierde prin lăncezeală.

**14. Conștiința nefericită orizontală.** Dacă munca este „dorința reținută” (sau deferită), stăpânul se bucură de dorința nereținută. Însă munca formează interiorul la fel de mult ca și exteriorul, deci supramunca sclavului ce aservește exterior eliberează interior la fel de mult cum înframunca stăpânului eliberează exterior, dar aservește interior. *Affluenza* este maladia spirituală (nu psihică) a stăpânirii. Nobilimea a smuls libertatea prin luptă, nu doar contra sclavului, ci și contra tiranului (metastăpânul stăpânului). Ea a fost conștientă de riscul decadenței postculminative și a compensat entropia transgenerațională a timocrației prin educarea spartană a aristocrației. Fluviul generațiilor stinge însă impetuoșitatea timocratică degradând fibra aristocratică. Dispozitivul antientropic nobiliar a fost proiectat să transmită transgenerațional *infrastructura* feudei și castelului cu tot cu *suprastructura* eroismului și nobleții până când o sincopă suprastructurală între părinți și copii, între ereditatea glorioasă și progenitura vicioasă transmite *infrastructura* (efectele stăpânirii) fără *suprastructura* (cauzele stăpânirii). Această catastrofă

caracterologică aduce maladia stăpânirii. Burghezia a smuls libertatea prin lupta contra nobilimii degenerate. Dar burghezia s-a ignorat pe sine ca stăpânire și de aceea maladia stăpânirii a intervenit chiar mai devreme, ea devenind victima propriului succes. Proletariatul a primit libertatea ca efect colateral al prosperității. Marx nu a înțeles că problema proletariatului urma să fie nu dezumanizarea prin pauperizare, ci dezumanizarea prin parvenire. Adorno a înțeles acest lucru numai disprețuind proletarii. Avuția, care era excepție în lumea premodernă, devine regulă în lumea postmodernă. Problema nu provine deci *din prea puțină libertate materială*, ci *din prea multă libertate materială*. Dacă sclavul își câștigă libertatea în disciplina muncii și serviciului, stăpânul se disipează în distensia satisfacției nelimitate. A fi liber este *ca și cum* am fi mici stăpâni a căror libertate se plătește cu „patografia societății burgheze”. Declinul de masă survine prin îmburghezirea proletarilor ca *microstăpâni* expuși *microdecadenței*. Independența aduce abundența care aduce dependența. Noi suntem aristocrați ai abundenței, privilegiați, deci atrofiați. Declinul se generalizează devenind *declin al Occidentului*. Atât capitalismul productiv, cât și socialismul redistributiv au ca finalitate paradisul material terestru. Niciodată nu a existat o generație mai prosperă, dar subiectul liber a dezvoltat simptomatologia stăpânului: dependență prin afluență. Ce i se întâmplă progeniturii li se întâmplă azi tuturor microstăpânilor societăților afluențe: viciozitate și obezitate. *Micul obiect a* (Lacan), acel *x* ce lipsește în orice împlinire și *dorința mimetică* (Girard) întrețin însă ciclul dorinței făcând din subiectul declarat liber un triplu sclav al dorinței, al obiectului și al proprietarilor obiectului. Libertatea nu aduce fericirea, ci entropia și mizantropia. *Affluenza* occidentală a creat generația cea mai ingrătă și mai mânioasă. Putem numi conștiința clasei prospere noua conștiință nefericită orizontală. Conștiința nefericită (verticală) descrisă de Hegel evocă suferința subiectului ce nu accede la unirea pleneră cu Esența divină. Numim prin analogie *conștiința nefericită orizontală* conștiința ce nu atinge unirea pleneră cu *micul obiect a* sau conștiința nesaturată a fausticului modern (capitalismul nu e niciodată destul, socialismul nu iese niciodată cum trebuie, iar discriminarea este infinită). Ca atare, *faustismul devine fanaticism* în două forme: el ajunge să pedepsească lumea prin *proiecția* vinovăției și să se pedepsească pe sine prin *introecția* vinovăției. Acest lucru explică conversia conștiinței nefericite a clasei afluențe occidentale în ură destructivă și autodestructivă. Căci, pe de o parte, afluența nu anulează, ci intensifică dependența (provocând sadismul furiei destructive), iar pe de altă parte, independența față de muncă trezește vinovăția față de muncitor (provocând masochismul furiei autodestructive). Primul cere sacrificarea altora, al doilea cere sacrificarea sinelui.

**15. Tirania victimocratică.** Dar conștiința nefericită orizontală a apărut în civilizația occidentală care este civilizația victimei inocente. *Victimitatea arhetipală* este astfel *locul autorității morale*, deci *locul puterii politice*. Astfel că în Occident, nu stăpânul va domina sclavul, ci sclavul autodefinit va deveni stăpânul metapolitic. Civilizația occidentală a răsturnat total raportul stăpân și sclav: în Occident, tocmai



cine reușește să se pozitiveze ca victimă primește putere asupra celorlalți. Succesul autovictimizării performative asigură puterea redistributivă pentru că arhetipul religios occidental admite greu disocierea victimității de sacralitate, lucru posibil în alte civilizații. Arhetipul sacrificiului substituitor al victimei sacre în numele oropsiților devine *arhetipul metapolitic al politicii occidentale*, iar lupta politică devine lupta morală a recunoașterii: *efortul identificării performative și cognitive cu victima*. Noua formă a puterii se poate numi victimocrație<sup>19</sup> și ea se construiește pe autoproducția victimocratică prin care cei stigmatizați ca opresori devin victime *obiective* ale victimizării *subiective*. Subiectul recunoscut ca victimă va domina subiectul recunoscut ca agresor. Strategia impersonației victimologice ca injectare amoralinei este *strategia politizării culpabilității*. Stigmatizarea opresorilor impune expierea păcatului social al originilor nesănătoase în cadrul ritualului de aservire etico-politică<sup>20</sup>. Astfel, sado-masochismul conștiinței nefericite orizontale își găsește deplină expresie în noul regim victimocratic în care abilitatea de a impersona victima sacră procură *auctoritas* și *potestas*. *Statul victimocratic devine astfel sinteza sadismului justițiar al victimei reale sau percepute cu masochismul penitențial al opresorului real sau perceput*: sinteza proiecției urii celor slabi cu introiecția culpei celor puternici. „Egalitatea” devine război pozițional continuu (Gramsci) împotriva societății reale prin contraierarhia represivă a noii elite victimocratice ce luptă paranoid cu „microagresiunea” socială prin macroagresiunea statală, adică zdrobește bunica „regresistă” prin forța poliției progresiste. Statul victimocratic, adică *discriminarea discriminării* este o probă clară că rotația termenilor conservă raportul: victima devine opresor, iar opresorul devine victimă. Victimocrația resemnifică libertatea ca privilegiu, deci păcat. Cei definiți ca învingători pe una din infinitele laturi posibile (adică majoritatea, căci orice act liber reușit produce un avantaj comparativ) internalizează identificarea *libertății* cu *privilegiul*, cedând terorii penitențiale. Cei autodefiniți ca *sclavi* devin stăpânii virtuoși ai stăpânilor „păcătoși” ce vor plăti prin înfrângere morală orice victorie naturală, vor compensa orice grație printr-o expiație. În societatea victimocratică suntem oameni de bine, *a priori* de partea victimelor reale sau percepute și înscenați drept conștiință virtuoasă ce subjugă moral alteritatea în societatea puritană a toleranței intolerante. Luptătorii pentru justiția socială sunt avangarda autodesemnată a noului victimariat, moștenitorul vechiului proletariat: procurorii umanității, adică poliția occidentală a moravurilor.

<sup>19</sup> Termenul de victimocrație a fost propus de Adam Katz și dezvoltat inițial de Eric Gans în textul *Victimocracy*, <http://anthropoetics.ucla.edu/views/vw442/> și ulterior de Peter J. Leithart în textul *Clashing Victimocracies*, <https://www.firstthings.com/web-exclusives/2018/11/clashing-victimocracies>.

<sup>20</sup> Tirania penitențială (cu formula lui Pascal Bruckner) parazitează empiric locul transcendențial al păcatului primordial, adică diferența ontologică dintre esență și existență ce caracterizează omul, instrumentalizând politic culpabilitatea metafizică. Dar în doctrina teologică a păcatului primordial, vinovatul și victima erau identice, în timp ce în gnoza politică, vinovatul și victima devin clase antagonice opuse pe criterii de rasă, sex sau gen. Pentru că nu a sesizat diferența dintre păcatul transcendențial și păcatul empiric, Nietzsche a respins toată civilizația occidentală: a respins socialismul empiric cu tot cu creștinismul transcendențial.

Ei înlocuiesc timocrația civilizațională cu victimocrația intersecțională prin dictatura minorităților suprareprezentate: discriminarea pozitivă a câștigătorilor luptei pentru recunoaștere victimară. Redefinirea noilor sclavi *dezumanizați semantic ca opresori omnifobi* normalizează și internalizează servitutea care nu se știe pe sine ca servitute, devenind contrapartea resignativă a triumfului recognitiv (căci recunoașterea ca victimă este *deja victoria*). Deci, revoluția culturală duce de la antropocrație la antropocrație prin rotația termenilor cu conservarea raportului. Succesul victimocrației echivalează dialectic cu propriul ei eșec, căci cei ce se definesc ca victime devin la rândul lor agresori. Aceste structuri critice indică deci faptul că interpretările așa-zis „emancipative” ale dialecticii stăpânului și sclavului nu sunt altceva decât un simplu semnificant din noua narațiune opresivă.